

želite narodu sreče, prave sreče, in to je možno dohnati le potom izobrazbe, to pa zopet le potom ljudske šole, tedaj govorite temu ljudstvu o važnosti pouka in nje pospeševalki — o šoli.

In če se to zgodi, bomo učitelji prvi, ki bomo vkljub vsem političnim nasprotstvom lojalno priznali: »Motili smo se o vas!« Dokler pa tega ni, so vaše besede, in naj bodo še tako lepe, slepilo onim, ki naših faktičnih razmer nič ali le slabo in površno poznajo. Nas ne prevarijo, in zato vam kličemo s polno zavestjo: Drugačni ste na Dunaju, drugačni doma!

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom,

Promet do konca svečna 1905 K 26.550-72.

Važna razsodba o naših petletnicah.

Naše višje oblasti so prišle v nekak prijeten položaj, da so ali jako malenkostne — kadar se tiče kaknega neznatnega prestopka tega ali onega učitelja, takrat poiščejo vse mogoče §§ — ali pa jako površne ali — recimo — komode, posebno kadar bi morale same upoštevati veljavne §§. Sicer pravi pregovor, da ni sodnika, kjer ni tožnika. Istina je! Ali mnenja smo, da bi višje oblasti kot čuvarice obstoječih §§ sploh ne smele kršiti nikdar in v nobenem slučaju zakonov.

Prav komодно postopajo pri mnogih c. kr. okraj. šol. svetih — in seveda c. kr. dežel. šol. svet navadno pritrdi temu — ob priznanju posameznih petletnic. Navada je prav pogosta n. pr. ta, da kvinkvenije posameznim učiteljem pripoznajo šele s 1. prihodnjega meseca, akoravno je dotičnik dovršil glasom dekreta dobo — recimo — 10. ali 20. tekočega meseca. Da bomo jasnejši, navedimo slučaj: Učitelj Y je n. pr. doslužil s 15. majem prvo petletnico, a c. kr. okraj. šol. svet mu prizna prvo petletnico s 1. junijem in ne s 15. majem, kakor bi bilo pravilno in zakonito. Da je tako postopanje očividno kršenje obstoječih §§, o tem je razsodilo najvišje sodišče na Dunaju dne 14. septembra 1904 leta (št. 9566 ex 1905.), na kar opozarjamo ne le vse slovensko učiteljstvo, temveč še bolj vse c. kr. okraj. šol. svete in c. kr. dežel. šol. svete s pozivom, da popravijo, oziroma dopolnijo vse one dekrete o petletnicah, ki so v nasprotju z razsodbo najvišjega sodišča. Ako posamezni c. kr. okraj. šol. svetine izpolnijo tenaše želje, prosimo vse tovarišice in tovariše, da pregledajo svoje tozadevne dekrete in nam pošljejo natančni datum in število dotičnega protizakonitega dekreta, da sestavimo abecedni imenik teh dekretov in ga prilično objavimo.

Konkretni slučaj, s katerim se je upravno sodišče bavilo in o katerem je izreklo imenovano razsodbo, je ta:

Tovariš Karel Hackl na Dunaju je s 16. septembrom 1904 izpolnil svoje dvajseto službeno leto, torej je s 16. septembrom tega leta dosegel svojo četrto petletnico. Dunajski

mestni šolski svet pa ni hotel priznati temu tovarišu četrte petletnice z dnem 16. septembrom, temveč z dnem 1. oktobra. Tovariš K. Hackl se je pritožil proti tej nezakovitosti na c. kr. naučno ministrstvo, ki je pa razsodilo v smislu c. kr. mestnega šolskega sveta dunajskega. Ker se je pa tovariš K. Hackl čutil vendar še v posesti pravice, je vložil rekurz na c. kr. upravno sodišče, a to je izreklo mnenje, da se mu mora priznati četrto petletnico s 16. septembrom, torej z dnem njegove faktične uporabe v službi, a ne še le s 1. oktobrom.

Ker upamo, da smo s temi vrsticami storili svojo časnikarsko dolžnost, da smo opozorili svoje cenjene bralke in bralce na to važno pridobitev — a višjim oblastim pa dali priliko, da vedo poiskati na pravem mestu dotično razsodbo, ne objavljamo razsodbe same. Ako pa žele dobesečne razsodbe, objavimo radovoljno v eni prihodnjih števil »Učit. Tovariša« dobesečno in v originalu to razsodbo.

§

Poziv učit. proti klerikalizmu v Istri.

(Konec.)

U zadnje doba digli ti junaci svojo hajku na učitelje i kao da u tom uživaju. Vidi se ono klerikalno srce puno otrovne žuči, koje samo tako živi, da drugemu mir i sreću i život truje: baš kao zmija u pustinji.

Valjda će mnogi čitatelj znati, da je učitelj Zec bio gorljivi rodoljub i radi tega mnogo i žrtvovao i prepatio. Došao u ove strane; ali nakon petnajst dnevnog boravka sijnula ga ljuta zmija iz Pule, a znate rad šta? — »Jer se nije došao kroz to doba pokloniti kapurijonom hrvatske stranke u Puli« (riče dr. Zuccona), koji učitelje drže pred sobom »aptak« kada dodju za kakav posao k njima. Dakako, jer su oni olimpijski bogovi, a učitelji prah, izmet, crvi zemlje.

Nego pustimo Zeca. On će i nadalje raditi baš za inad sve proti svojim napadačima. Ali recite malo: što vam je učinila ona jedna učiteljica u Kanfanaru? Baš pred malo dana smo se popitali v Kanfanaru na najvjerojatnijem mjestu, što je s tom gospodjicom, i rekoše nam, da je to vatrena Hrvatica, kakvih ima malo u Istri, a da vrši svoju službu u školi iz svih svojih mladenačkih sila. A vi ju napadate. Sram vas budi Boga i ljudi.

A što vam je učinio učitelj Rajčić? Tà pred malo vremena bio je vaš, i sav vaš, a vi mu, kao hajduci život, oduzeste ni krivu ni dužnu dobar glas za uvijek, a zatim ste dali tiskati nekakav ispravak, koji je bio gori od prve objede. Ali vi volite slušati podle vaše izvjestitelje à la Bujić i Slak, samo kad se radi za osobne napadaje. Stranka, koja se takvimi galopini služi, sama sebi u lice pljuje; ta nije vriedna da se ju nazove strankom.

A što vam je učinio učitelj Stihović? Tà, ubili ste ga već u početku njegova života, samo jer ga je sreća il nesreća ponela u Promonturu i ondje oženio kćer ondješnjeg delegata i aministratora. Recite: jeli on kada niti muhi zla učinio? Pa ipak vi ste ga još u njegovoj mladosti moralno ubili.

A što su vam učinili učitelji Trepo, Flego, Radić stariji (a ni mlađji valjda nije daleko), Tončić, Martinčić itd. itd. I živi so što su živi. Tješite se, kolege, jedan po jedan doći ćete svi na red.

To je njihov program: »mors tua, vita mea«. Pa još ne fali govornika, koji pri čaši vina uzvisuju nekakvu slogu

učitelja i popova, popova i doktorâ. Dakako, onakvu kao medj begovi i robovi: da nas bičuju, a mi da ljubimo palicu. Sjetimo se, braćo, onih rieči krčkog sinoda, kojima završuje svoja akta, i koje ovdje radi kratkoće samo u prevodu donášamo: »Ipak svećenik, koji sa učiteljem obći, neka ima uvijek na pameti svoj stalež i svoje dostojanstvo, i neka tako š njime uredi svoje posle, da svoju svećeničku čud očuva i ne izloži, u učitelju nek uvijek smatra čovjeka svjetovnjaka, lajka«. I dalje: »Nikad pako svećenik, dušobrižnik, neka ne zaboravi, da su i učitelji podvrženici one iste kure, pa radi toga i njih se ima držati na onom istom mjestu (u istom poštovanju) kao i ostale vjernike«. A to će reći jednom rečju po De Amicisu: da mi budemo sluge ne popovski, nego popovskih službenicâ.

Altrochè kao braćal

I ti takvi ljudi kažu nama u »Omnibus«, da učitelji imaju »prosvjetljivati puk«, »uzgajati karaktere«, da »imaju zadatak apoštolskog poslanstva na prosvjetnom polju«. Da. Vi da ih osramotite, ocrnite, ponizite kao najpodlije stvorove pred pukom gdje živu, vi da ih moralno ubijete, a oni da uzgajaju.

Ele liepog li pojma o uzgoju! Ali, ne može se ni tražiti bolje od takvih neuzgojenih ljudi.

Kažu nam, da su učitelji »postavljeni da šire i uče moral«.

Čitatelj će se sjećati kad je prije 3—4 godine bio u Opatiji neki grčki ratni brod, ili više njih. Tom zgodom pisao je »Narodni List«, da je Dr. Krstić bio s jednim grčkim mornarom na strani i zatim pokazivao jedan zlatni grčki novac. I jasno dao razumjeti zašto da je Dr. Krstić taj novac dobio. Nije im bilo dosta. Prošle godine javljao neki pop u »Našoj Slogi«, da je učitelj Marki prozvao Veprinac Apriano, to jest apri ano, jer da je to njegov zanat; a »Narodni List« svjetovao Togu, da, za uspješno bombardiranje Port Artura, dodje u Veprinac proučavati kalibar topova itd. pošto Krup i Skoda ne mogu se mjeriti s onimi u Veprincu . . .

Pa ti i takvi ljudi, koji takve nauke medju puk šire, hoće da nas uče, kako imamo učiti i širiti moral u puku. Puste li ironije! Mondo sporko, rekao bi »Giornaleto«.

Eto, gospodo, sada znate onako »per summa capita« naše stanovište i radi šta smo glasovali proti vama i još ćemo, ako Bog dà, sve to uspješnije glasovati in raditi. Od izbora do sada sve nam srce pucalo, duša nas bolila, što onako gadno skoro u svakom broju vašeg glasila napadate jadne nesvjestne ljude, koji su rad jednog ili drugog uzroka glasovali sa gradskom strankom, nazivajuć ih slinjavci, blago, marva, i ako ste još mogli kakav sramotniji naziv izmisliti. A ne vidite, nesvjestniji od njih, da su i ono, ne samo po Bogu nego i po krvi i po rodu, vaša rođena braća, pa što proti njima pljuvate, sve vam na nos pada. A baš smo se obveselili, kad se uzdostojaste da i nas napadnete. To je što smo želili, jer nam eto pružite prigodu, da vam onako kao braća nebraći, bez okolišanja, bez naprezanja i bez obzira, reknemo cietu i golu istinu u vaš pošten brk, da vas razkrinkamo i obširnijem občinstvu, koji nemaju sreće da vas skroz poznadu, kako vas poznamo mi. Vi možete replicirati, jer imate svoje glasilo, a mi za sada ne ćemo, ne zato što mo se iscrpili, nego jer smo izdanjem ovog lista iscrpili naše uboške žepove.

A mi, drugovi i braćo, koliko nas je širom Istre, te smo jednih osjećaja, skupimo se, pobrojmo se i pod gornjim

naslovom udarimo sjedinjenim silama na skupnog nam neprijatelja — popovsko-hrvatsku kamoru u Istri.

U Puli, dne 16. Februara 1905.

Fran Zec, r. učitelj,

Leopold Stihović, r. učitelj,

Anton Rajčić, ravn. učitelj.

V ofenzivi.

(Dalje.)

Človeško samoljublje je preveliko, preslepo in pregluho, nego da bi mogel človek dobro spoznati samega sebe. On vidi rad in prav lahko pezdir v očesu svojega bližnjega, bruna v svojem očesu pa ne vidi. Liberalizem je torej sila proti klerikalni sili, nekaj naravnega in navadnega. Vsaki sili in protisili so pa določene meje, v katerih se morata gibati, opazovati in bojevati. Tak boj mora biti odkritosrčen, možat, resničen in z dobrim namenom. Ako nima boj obeh bojujočih se sil teh lastnosti, postane lahko slab, pregrešen, pohujšljiv in tudi škodljiv. Ako bi bil boj našega klerikalizma Bogu ljub in všeč, bi jim šel na roko, postali bi že davno lahko neomejeni gospodarji na zemlji, pa tega ni storil in tudi nikoli ne bo, ker Kristus ni prišel na svet zaradi pozemeljskega bogastva, ampak zaradi zveličanja duš; ne zaradi časti, slave in nadvlade nad zemeljskimi otroki, ampak da je te učil ponižnosti, krotkosti in radovoljnega ubošva. Nikdar ne bi mogli vzeti papežu države, ako bi ne bila to božja volja. Ker klerikalizem v svoji zaslepljenosti še vedno drvi za svojim idealom, ga kroti, svari in opominja liberalizem, in to delo, mislimo in smo tudi prepričani, je zaslužno delo.

Naš klerikalizem je slep in gluha za takšne pojme in dokaze; on smatra liberalizem za brezverstvo, za cerkvi nevarno društvo in gibanje, zato mu je napovedal boj na življenje in smrt. Ljubljanski škof je prepovedal svojim vernim pod smrtnim grehom brati prostomiseln časopisje in med temi tudi »Učit. Tovariša«. Njegov prednik Missia ni storil tega, čeprav je divjal boj takrat kakor sedaj. On je bil diplomat prve vrste, globoko misleč človek, smatral je liberalno stranko kot tako, kakršna je v resnici. Pobijal je v svojih pastirskih listih le zoper cerkvene dogme pisane članke, ki so bili vedoma ali nevedoma v fanatičnem boju objavljeni v liberalnem časopisju. On je s svojo prekanjenostjo, svojim talentom in klerikalnim prepričanjem zadal kot narodni odpadnik grozovit udarec našemu narodu s tem, da je vcepil in razširjal narodni indiferentizem, trdeč, da je narodnost poganstvo. Izvajevalec njegovih idej, dr. Mahnič, je za sluge po njegovem posredovanju postal škof.

Rekli smo že, da bi moral biti boj sile proti sili, boj liberalizma proti klerikalizmu pošten, odkritosrčen, možat in z dobrim namenom; v tem boju bi morala prevladati trezna razsodnost in pamet, ne pa fanatizem. Klerikalizem je s fanatično silo nadaljeval svoj boj med narodno maso in v svojem časopisju; liberalizem je tega pobijal z enako silo z geslom klin s klinom. V vsakem boju mora biti eden zmagovalac in drugi premaganec. Klerikalizem je zašel po zaslugi svojih strastnih in nepremišljenih voditeljev v zagato ki jo najlože karakterizujemo s pesnikom:

»Naprej ne znam,
nazaj ne smem.«